

MATKA KUUHUN

CYRA
NODE
BERG
ERAC

Matka kuuhun

Savinien de
Cyrano de Bergerac

Matka kuuhun

Suomennos ja kirjailijan esittely
Aarno Saleva

Esipuhe
Timo Kaitaro



FAROS

Turku 2008

Käännös perustuu Garnier-Flammarionin 1970 julkaisemaan editioon Cyrano de Bergerac, *Voyage dans la Lune* (L'Autre Monde ou les États et Empires de la Lune). Chronologie et introduction par Maurice Laugaa.

FILI – Suomen kirjallisuuden tiedotuskeskus on tukenut teoksen suomennostyötä

© Aarno Saleva, Timo Kaitaro & Faros-kustannus Oy

ISBN 978-952-5710-07-6

Painopaikka: BoD - Books on Demand, Norderstedt, Saksa.

Faros-kustannus Oy
www.faroskustannus.fi

Sisällys

Cyrano de Bergerac, <i>Aarno Saleva</i>	7
Lukijalle, <i>Timo Kaitaro</i>	18
<i>Savinien de Cyrano de Bergerac:</i> Matka kuuhun	25

Cyrano de Bergerac

Tausta ja elämänvaiheet

Millainen oli Savinien de Cyrano de Bergerac (1619–1655)? Oliko hän se ylivertainen miekkamies, kärkeä kaksintaistelija, isonenäinen runoniekka, jollaisena me hänet tunnemme Edmond Rostandin näytelmästä (1897) tai ehkä nykyajalle tutumman Jean-Louis Rappeneau’n 1980-luvulla tekemästä filmatisoinnista, jossa Cyranota näyttelee kukapa muu kuin Gérard Depardieu. Oikea Cyrano oli kyllä kaikkea tuota, mutta Rostandin kuva hänestä ei osu yksi yhteen todellisuuden kanssa. Kaiken lisäksi siinä vain sivutaan tärkeää seikkaa, jonka ansiosta Cyrano on syytä muistaa tänäkin päivänä: hän oli nykyisen science fictionin edeltäjiä.

Rostand tekee Cyranostaan gascognelaisen, jonka kotipaikkana on Bergerac, mutta historian tuntema Cyrano oli syntynyt Pariisissa. Hän ei oikeastaan ollut aatelista syntyperää, vaikka hän myöhemmin omaksui siihen viittaavan lisänimen –

mikäli ei katsota perheen jonkin aikaa omistaman Bergerac-nimisen maatilan oikeuttaneen aateluuteen. Sankarimme oikea nimi kuuluisi Savinien de Cyrano. Tämänkään nimen oikeaan osuvuudesta ei tosin ole täysiä takeita, sillä hän käytti joskus selkeästäkin nimeä kuin Hercule Savinien Alexandre de Cyrano de Bergerac. Isä, Abel de Cyrano, pariisilainen porvari ja lakimies, oli perinyt omalta isältään, menestyneeltä kalojen tukkukauppiaalta melko lailla varallisuutta, muun muassa pari maatilaa Pariisin lähistöltä, nykyisestä Seine-et-Oisen departementista. Näitten tilusten mukaan hän liitti nimeensä tittelin *sieur*, joka voi, jos niin halutaan, osoittaa aatelisarvoa. Äiti, Esperance Bellanger, kuului ylempään yhteiskuntaluokkaan, hänen isänsä oli titteliltään ”kuninkaallinen neuvos ja varainhoitaja”. Perhe muutti Pariisista 1622 omistamaansa ”château de Mauvièresiin”. ”Château” on tosin hieman liian vaateliias nimitys: kyseessä ei ollut mikään linna vaan herraskartano, joka on vieläkin jäljellä, vaikkakaan ei Cyranon aikaisessa asussa. Lähistöllä asui suunnilleen saman ikäinen poika, Henry Le Bret, josta tuli Savinienin elinikäinen ystävä ja jonka kanssa hän aloitti alkeisopinnot maalaispapiin johdolla. Savinienin oli vaikea alistua opettajan auktoriteettiin, ja hän oli hankala oppilas. Vuonna 1631 isä lähetti hänet Pariisiin jatkaamaan opiskelua Collège de Beauvais’ssa, jonka rehtorin Jean Grangierin kanssa nuorukainen joutui pian vastahankaan. Hänen myöhemmin kirjoittamassaan komediassa *Le Pédant joué* (Puijattu pedantti) on henkilö nimeltä Granger, jonka esikuvaa ei tarvitse kaukaa hakea. Mauvièresin maatila myytiin 1636, perhe palasi Pariisiin, ja Savinien päätti opiskelunsa kaksi vuotta myöhemmin.

Jätettyään opintonsa Savinien liittyi pariisilais-
ten nuorten aatelismiesten ja keikarien seuraan ja
oppi pian pukeutumaan, käyttäytymään ja taistele-
maan kuten he. Hänen tiedetään myös varta vas-
ten ottaneen miekkailu- ja tanssitunteja. Isän varo-
jen jo ollessa ehtymässä poikaa ilmeisesti rahoitti
serkku, Madeleine Robin, paronitar de Neuville,te,
jota Rostand on käyttänyt näytelmänsä Roxanen
esikuvana. Vuonna 1638 Henry Le Bret sai Savi-
nienin liittymään kapteeni Carbon de Castel-Ja-
loux'n etupäässä gascognelaisista aatelisnuorukai-
sista koottuun komppaniaan. Cyrano oli silloin
saavuttanut jo mainetta loistavana miekkailijana,
joka harva se päivä osallistui kaksintaisteluihin –
useimmiten ei kylläkään ottelijana vaan sekundant-
tina, mikä sekin oli varsin riskaabelia. Kardinaali
Richelieu oli tosin aikaisemmin kieltänyt kaksin-
taistelut, mutta kiellosta ei juuri piitattu. Tovereil-
taan Cyrano sai nimen ”le demon de la bravoure”,
urheuden demoni tai paremminkin ”pirun urhea”.

Sotilaaksi ryhtyessään Savinien lienee haaveil-
lut, kuten Le Bret muistelee, ”kantavansa marsal-
kan sauvaa repussaan” niin kuin jokainen rivimies
Napoleonin sanojen mukaan tekee. Tuohon ai-
kaan Ranska osallistui 30-vuotiseen sotaan taistel-
len Habsburgien keisarikunnan joukkoja vastaan
Pohjois-Ranskassa ja Alankomaissa. Cyranon soti-
lasura kuitenkin katkesi kahteen haavoittumiseen.
Pistoolinluoti lävisti hänet Mouzonin luona ja vä-
hän myöhemmin Contin herttuan joukkojen piirit-
täessä Arras'ta hän sai miekaniskun kaulaansa. Oli
ihme, että hän selviytyi hengissä.

Toivuttuaan Cyrano palasi Pariisiin ja omis-
tautui opinnoille. Sotilasuraan hän oli pettynyt,
koska sillä eteneminen riippui ennen muuta synty-

perästä, ja miekka sai vaihtua kynään. Opiskellessaan hän tuli tekemisiin libertiinien kanssa, jotka kyseenalaistivat kirkon opetukset ja moraalin. Heidän joukossaan oli muun muassa sellaisia miehiä kuin Théophile de Viau, yksi Cyranon opettajista ja alkuperäisistä libertiineistä, jota kidutukseen ei saanut luopumaan periaatteistaan. Elettiin hän aikaa, jolloin vaikkapa syytökset ateismista saattoivat viedä polttoroviolle. Ennen kaikkea Cyranon ajatteluun vaikutti kuuluisa matemaatikko ja filosofi Pierre Gassendi, joka pyrki elvyttämään epikurolaista filosofiaa yhdistämällä mekanistista atomioppia kristilliseen teologiaan. Hän opetti, että ihmisen on pyrittävä kokemaan ja tajuamaan todellisuus omien aistiensa avulla. Juuri Gassendin opintopiirissä Cyrano tutustui myös Jean Baptiste Poqueliiniin eli Molièreen.

Opinnot eivät kuitenkaan saaneet Cyranoa täysin luopumaan miekkamiehen roolista. Hänen tiedetään osallistuneen kaksintaisteluihin joko sekundanttina tai taistelijana, ja Rostandin mainitsema kuuluisa Porte de Neslen kahakka on koko lailla todellisuutta vastaava. Cyranolla ei sentään ollut siinä sataa vastustajaa vaan kaksitoista, eikä hän otellut yksinään vaan muutamien toverien avustamana puolustaessaan ystäväänsä, joka ivarunollaan oli vetänyt päälleen erään Monsieur de Grammontin vihan. Vastustajista jäi tantereelle kaksi vainajaa ja seitsemän haavoittunutta. Ei ole ihme, että Cyrano sai mahtavia miehiä vihollisikseen. Päälle päätteeksi hän suututti teoksillaan myös katolisen kirkon. Silti hän ei tavoitellut varakkaitten mesenaattien suojaa niin kuin monet hänen asemassaan olleet tekivät, ja vasta 1652 hän ryhtyi Arpajonin herttuan palvelukseen saadakseen

*R*iemukas ja rienaava Matka kuuhun!

Savinien de Cyrano de Bergeracin
(1619–1655) *Matka kuuhun* on kuvia kumar-
telematon iloittelu ja science fictionin perusteos.
Siinä kyseenalaistetaan barokin ajan kirkon ja tie-
teen maailmankuva ja keskustellaan niin kasvien
oikeuksista kuin "universaalista punkkiudestakin".
Ihmisten toiminta maan päällä asettuu uuteen valoon,
kun kirjan päähenkilö tutustuu elämään kuussa, jossa
asukkaat nauttivat ruokansa haistamalla, kulkevat
neljällä jalalla, maksavat laskunsa runoilla ja, mikä
pöyristyttävintä, eivät usko Aristoteleen filo-
sofiaan! Kuussa väittelyn voittaa järkevin,
ei se, joka uskollisimmin toistaa
menneiden ajattelijoiden
lausumia.



www.faroskustannus.fi

ISBN 978-952-5710-07-6



kansi: Mari Siipola